

Honderd jaar voetbal in Goes

Op 15 september viert de oudste voetbalvereniging van Zeeland, de VV Goes, het honderdjarig bestaan. Op 15 september 1895 begonnen een aantal schooljongens de voetbalclub Zeelandia. Zij waren op dat moment pioniers in deze provincie. In 1910 veranderde de naam noodgedwongen in Zeeland Vooruit, omdat Zeelandia uit Middelburg zich iets eerder had aangemeld bij de Nederlandsche Voetbalbond. Op 26 september 1917 volgde een fusie met Hollandia en veranderde de naam in GVV, om pas in 1937 de tegenwoordige

naam G.O.E.S. (Gezamenlijk Opwaarts Eendrachtig Sterk) aan te nemen na een fusie met Zeeuwsche Boys.

In die honderd jaar kende de club vele hoogte- en dieptepunten. Zo stond in 1924 tijdens de algemene ledenvergadering zelfs de ontbinding van de in financiële moeilijkheden geraakte club op de agenda en zorgden negen stemmen tegen, twee stemmen voor en één blanco stem dat de crisis werd overleefd. Goes kende gerenommeerde leden als Frans de Munck, Nederlands beste

keeper aller tijden, maar het duurde tot 1993 voordat Goes in de eerste klasse belandde. Een verblijf dat overigens maar twee jaar duurde want uitgerekend in het jaar dat de club het jubileum viert, degradeerde het eerste team terug naar de tweede klasse.

Al deze feiten zijn opgetekend in het jubileumboek, dat 7 juli verschijnt en zal bestaan uit acht hoofdstukken. Op deze pagina een voorpublicatie van het eerste hoofdstuk, dat handelt over de eerste, aarzelande voetbalstappen in Goes en in Zeeland.

Voetbal in 1895

Toen hij er in 1970 nog eens mee werd geconfronteerd, kon Louis Schneider het nauwelijks geloven. De inmiddels overleden Goesenaar was uiterst verbaasd dat zijn vriendenclubje was uitgegroeid tot een gezond en groot voetbalbolwerk, dat op het punt stond het 75-jarig bestaan te vieren. Aloysius Wilhelmus Schneider, geboren op 14 september 1880 in de Korte Vorststraat 42 te Goes, was al vele jaren een gepensioneerd ambtenaar en had triomfen gevierd als amateurtoneelspeler voor Onderling Kunstgenot, maar kon zich nauwelijks herinneren dat hij ooit met wat vrienden een voetbalvereniging had opgericht.

Dat oprichten van een voetbalclub was niet meer dan kinderspel geweest. De jongste zoon van een Duitse koopman, die een zaak in porcelain, aardewerk, kristal en glas bedreef in de Lange Vorststraat, volgde sinds 1892 onderwijs op de Rijks HBS. Op die school ontdekte Louis samen met enkele klasgenoten het voetbalspel dat was komen overwaaien van Engeland en intussen flink aan populariteit begon te winnen. Op 15 september 1895, één dag na zijn vijftiende verjaardag, besloot hij samen met zijn klasgenoot Samuel de Jonge Mulock Houwer en nog enkele scholieren van de Rijksnormaalschool, waarbij de namen van Fortuin-Kramer en Huisse via de overlevering opduiken, een voetbalclub op te richten die de naam 'Zeelandia' kreeg. Ze bleken pioniers te zijn in deze provincie.

Aan het einde van de negentiende eeuw is sport een nog ver van populair begrip in Nederland, dat meer afkeuring dan bijval oogst. „Het lichaamsafbeulende en geestverruwende van de voetbalsport is de oorzaak van kromme ruggen, de lang uitgerekte, voorover-gebogen halzen, vooruitstekende kinnen, de sjokkende onveerkrachtige gang, geen goede krijgsleden en geen goede verwerkers van kinderen”, meende een Amsterdams geneesheer zelfs. Voetbal wordt veelal beschouwd als een laatste storm in de puberteit. Jongens van twintig jaar stoppen er meestal mee. Wie op latere leeftijd nog in korte broek achter een bal aanloft, wordt door velen als zonderling beschouwd.

Kinderspel

Voetbal was dus kinderspel en dat was ook in Goes geen uitzondering. Net als Louis Schneider was ook Samuel de Jonge Mulock Houwer, zoon van een wijnkooper in de Adriaanstraat, nog maar vijftien jaar. Beiden waren die zomer net van de eerste naar de tweede klas van de RHBS bevorderd. Dat beiden afkomstig waren uit een wat hoger sociaal milieu was ook nauwelijks opmerkelijk te noemen. Voetbal was in die eerste jaren voornamelijk een sport voor de gegoede klasse. „Voor de sport en in het bijzonder de voetbalsport zal men hoofdzakelijk zijn prosielieten onder de arbeiders met de geest moeten zoeken”, zo beweerde dhr. Hirschman, vice-voorzitter van de Nederlandse Voetbal Bond (NVB), in de almanak van 1905 zelfs. Met andere woorden: gewone arbeiders waren te ruw of te stom.

Gloriedagen

In de eerste jaren van Zeelandia duiken dan ook een aantal namen op, die later op maatschappelijk gebied nadrukkelijk op de voorgrond traden. Frans den Hollander, die als speler op een elftalfoto uit 1906 is te herkennen, zou later directeur van de Nederlandse Spoorwegen worden. Bij het 55-jarig jubileum laat hij via een schrijven weten: „Ik heb u gekend als Zeelandia, een klein clubje fanatieke Goese voetballers, vaak niet talrijk genoeg om nog één reserve langs de lijn te hebben. Gloriedagen, maar ook donkere tijden met Boudelings en later Molhoeks gastvrije lokalen als rustpunten... Toen reeds was de nu vijftienjarige een kweekplaats van clubgeest, 'team-spirit', begrip van organisatie, alle elementen, die we in ons later leven zo zeer van node hebben.”

En verder was de naam van Adriaan Willem Mulock Houwer, geboren op 6 mei 1884, nadrukkelijk verweven met de eerste jaren van Zeelandia. De neef van Samuel en zoon van de notaris, die was gevestigd aan de Bierkade, fungeerde in het seizoen 1901/1902 als tweede secretaris in het bestuur van de Zeeuwsche Voetbalbond. Dat was net voordat hij in 1903 vertrok naar Amsterdam om geneeskunde te gaan studeren. Adriaan Mulock Houwer zou later naar Batavia emigreren en uitgroeien tot een beroemd oogheelkundig chirurg, een autoriteit op zijn gebied.

Spanningen

De tijd waarin de eerste voetballers van Goes opgroeiden was vrij onrustig te noemen en stond bol van verwachtingen, maar ook van sociale onzekerheden en spanningen. In de Europese wereld was er van 1871 tot 1914 sprake van ongekende materiële en industriële groei, internationale vrede, en de opkomst van constitutionele, representatieve en democratische regeringen. Het vertrouwen in wetenschap en vooruitgang nam toe. De levens-

standaard werd hoger, mensen aten en kleedden zich beter, sliepen in een zachter bed. De introductie van spoorwegen, auto's en na 1880 ook van elektriciteit en telefoons wekten grote verwachtingen.

Nederland was wat dat betreft geen uitzondering in Europa. De Nederlandse economie begon in de jaren 1890 zo snel te groeien dat van een wezenlijke structuurverandering gesproken mag worden. Er was sprake van nieuwe industrieën, waarvan sommige tot concerns van wereldformaat uitgroeiden: de chemische industrie, de margarinefabricage door Jurgens in 1871 en Simon van den Bergh in 1872 op gang gebracht, de gloeilampenfabriek van Philips die in 1892 begon. Ook hier was de vernieuwing een wezenlijke verbetering, de kwaliteit van het bestaan werd hoger. Er was sprake van moderne bewegingen, nieuwe tijdschriften, jonge kunstenaars en critici, terwijl zeker niet werd geschormd om met internationale modes (zoals het bedrijven van het in Engeland zeer populaire voetbal) mee te doen.

Depressie

Toch bracht de nieuwe tijd ook spanningen met zich mee. Een internationale depressie (van 1873 tot 1895) in de landbouw zorgde ook in Nederland tijdelijk voor economische stagnatie. De malaise in de landbouw begon met een daling van de

graanprijzen als gevolg van Amerikaanse import. Tegelijkertijd werd de werkgelegenheid in de steden ruimer door de industriële expansie, de aanleg van grote openbare werken en de huizenbouw. Het gevolg was onvermijdelijk. De migratie in de stad nam na 1880 dramatische proporties aan en het aantal werklozen groeide onrustbarend. De erbarmelijke ellende zorgde voor grote sociale onrust en mondde in juli 1886 te Amsterdam uit in het 'palingoproer', toen de lompe en slecht betaalde Amsterdamse politie een wrede volkssport (het palingtrekken) trachtte te verhinderen.

Loonsverlaging

Ook een kleine gemeente als Goes ontstapte niet aan die ontwikkelingen, vooral omdat de agrarische sector van groot belang was voor de stad. De vele verzorgende bedrijven die in Goes waren gevestigd, tonen die afhankelijkheid aan. De landbouweris had dan ook een rampzalige uitwerking. De productie werd ingekrompen, loonsverlaging trad op en vele arbeiders werden ontslagen. Vele Goesenaars verlieten de stad, trokken naar de grote steden weg of emigreerden naar Noord- of Zuid-Amerika. Aan de andere kant trokken velen van het Zuidbevelandse platteland wel naar Goes, een ontwikkeling die door het stadsbestuur met zorg werd gadeslagen, omdat de dorpelin-

gen profiteerden van de sociale voorzieningen van de stad.

Pas rond 1900 herstelde de economische situatie zich, maar de trek van het Zuidbevelandse land naar de stad Goes hield aan. Dat had dan overigens geen nadelige gevolgen meer, omdat nieuwe bedrijven toen wel arbeidskrachten konden gebruiken, zoals de kerkorgel- en schoolmeubelfabriek De Schelde van A.S.J. Dekker, het bedrijf van de latere machinefabriek Franken en Van Weel, het bedrijf van Massee en nog vele anderen.

Bescherm

Het is natuurlijk de vraag of al die ontwikkelingen enige invloed hadden op de scholieren van de Rijks HBS en de Rijksnormaalschool. Zowel Samuel de Jonge Mulock Houwer als Louis Schneider groeide op in een beschermd milieu en meestal was de maatschappelijke carrière in die dagen al uitgestippeld. Zo was het al zeker dat Samuel de wijnhandel van zijn vader Samuel Jacobus Johannes, geboren op 5 juli 1852 en getrouwd met Pietemella Elizabeth Martijn, zou overnemen. Hij was immers de oudste zoon in een gezin met zes kinderen. Het heeft de eerste voorzitter van de club in ieder geval niet geïnspireerd tot grootse prestaties op de HBS, waar Samuel geen al te ambitieuze leerling was.

Hij doubleerde twee keer een klas en deed pas op negentienjarige leeftijd, in de zomer van 1900, zijn indexamen. Maar ook dat liep niet goed af, want Samuel de Jonge Mulock Houwer werd afgewezen en verliet de school zonder diploma en slechts met de aantekening dat hij 'in den handel' ging. Louis Schneider had de school toen al enkele jaren verlaten. Op zijn rapportlijst van het schooljaar 1896/97 wordt vermeld dat Louis Schneider in april '97 de school verliet. De jongste zoon uit een gezin van elf kinderen werd ambtenaar op het kantoor van Rijkswaterstaat.

Over hun prestaties op het voetbalveld is weinig tot niets bekend. De wedstrijden werden in die tijd gespeeld bij boer Van de Linde op de grond van de boerderij Klein Frankrijk en zeker in de beginjaren was er slechts sprake van ongeorganiseerd 'voet-

Zeelandia in 1906. Het was zeer gebruikelijk de pet op te houden tijdens het voetballen. De selectie van Zeelandia bestond toen uit Jan Lunenberg, Rein Sturm, Jan de Jonge van Zwijsbergen, Piet van de Meer Mohr, Frans den Hollander, Domien van de Meer Mohr, Kees Tukker, Max Oele, August van der Hoek (Jan Kanon), Jan van der Meer Mohr, Herman Hannink, Paul de Jonge van Zwijsbergen.

Omkleden in café Havenzicht

al voor den leut'. In de eerste almanak van de Nederlandsche Voetbalbond (NVB) van 1898-1899 wordt Zeelandia vermeld als één van de clubs die net is toegetreden. De vereniging telde negentien 'werkende' leden, vijf 'ondersteunende' leden en zeven 'buitenleden'. De contributie bedroeg 20 cent per maand, in de zomermaanden tien cent, terwijl het 'entreegeld' vijftig cent was. De clubkleuren waren rood, wit en zwart (rood-wit gestreept shirt, zwarte broek en zwarte kousen) en als kleedlokaal fungeerde café Havenzicht.

Aloysius Wilhelmus Schneider in 1895: scholier aan de rijks HBS en oprichter van de voetbalclub Zeelandia.

De winkel in porcelain, kristal, glas en aardewerk in de Lange Vorststraat waar Louis Schneider opgroeide.

Samuel de Jonge Mulock Houwer was aanvoerder van de ploeg, samen met T. Kakebeke uit de 's-Heer Hendrikskindrenstraat'. Voorzitter was op dat moment J. A. Ochman van de Beestenmarkt, J.H. Kakebeke van de Kade secretaris en Louis Schneider nog steeds penningmeester.

Ongeorganiseerd

Tegen wie Zeelandia haar wedstrijden speelde, blijft onbekend. Slechts van één andere club in Zeeland, Olympia uit Middelburg, is het bestaan bekend. Deze vereniging, die in 1916 via een fusie met Zeelandia Middelburg zou overgaan in de M.V. & A.V. Middelburg, is overigens ouder dan Zeelandia Goes: als oprichtingsdatum wordt 1 december 1894 gemeld en verder meldt Olympia zich al in 1897 aan bij de NVB. Zeelandia kwam daar die eerste jaren nooit aan toe en bleef ongeorganiseerd spelen. In 1900 werd er pas voor het eerst een officiële Zeeuwse competitie georganiseerd met Olympia uit Middelburg en EMM uit Vlissingen. Die competitie werd glorieus gewonnen door de Goesenaars, die in acht wedstrijden dertien punten veroverden.

Wenken

Het spelpeil kan overigens niet al te hoog zijn geweest. De Nederlandsche Voetbalbond legde er in die eerste jaren vooral de nadruk op het voorlichten en opvoeden van de spelers met de regels van het spel. In de eerste almanak van de NVB staan in ieder geval de nodige 'wenken' voor spelers:

- 'Denkt er aan dat het uit de grond trekken van een hoekvlag door den scheidsrechter als wangedrag wordt aangemerkt en als zodanig gestraft'
- 'Doelverdedigers pakken sonwijken, ten einde een schot af te weren of den bal te houden, de lat beet en trekken haar naar beneden. Een speler die aldus handelt wordt geacht zich aan wangedrag schuldig te maken en als zodanig gestraft'
- 'Verwijdert u gedurende den rusttijd niet van het terrein zonder de toestemming van uw aanvoerder en denkt er aan dat, wanneer de rusttijd is verstreken, de scheidsrechter met de hervatting van het spel niet op u hoeft te wachten.'
- 'De scheidsrechter zal u meerdere malen moeten teleurstellen. Voelt u dan niet verongelikt, doch berust in het onvermijdelijke.'
- 'Zeer laakbaar is de nog veel te veel in zwang zijnde gewoonte om -zelfs tegen beter weten in- 'off-side' te roepen met het doel het maar eens te proberen. Verveelt de scheidsrechter niet met onopnodig appellen. Het enige wat gij ermee bereikt is dat gij den scheidsrechter ontstent.'
- 'Speelt zoals fatsoenlijke mannen betamt en maakt u dus niet schuldig aan ongeoorloofde handelwijzen. Meent niet dat, zodra de tegenpartij maar haar vrije schop heeft gekregen, gij weder in volle eer hersteld zijt. De straf is geen afkopen van schuld; zij bevrjdt u niet van blaam!' En behalve deze raadgevingen waren er ook nog andere zaken die overwonnen moesten worden. Het terrein op Klein Frankrijk kon zelfs met de beste wil van de wereld nauwelijks een voetbalveld worden genoemd. Er waren geen lijnen, geen kleed- of wasgelegenheden en slechts bij uitzondering was er enig grassprietje te ontdekken op de moddergrond. Pas in 1909 veranderde de situatie enigszins toen Goes naar de 'Schengewei' aan de Polder-schen weg verhuisde, al moet daar ook niet al te veel van worden voor gesteld.

Rouwadvertenties

Die verhuizing maakten de oprichters van de club niet meer mee. Zowel Samuel de Jonge Mulock Houwer als Louis Schneider waren toen al geruime tijd van het tooneel verdwenen en waren inmiddels vergeten door de voetballers van die tijd. Samuel de Jonge Mulock Houwer stierf op 30-jarige leeftijd, op 18 mei 1910, na een langdurige ziekte. In de Goesche Courant stonden wel enkele rouwadvertenties van familieleden, maar de advertenties van de voetbalclub Zeelandia schitterden door afwezigheid.

En Louis Schneider hield zich toen ook al lang niet meer bezig met voetbal. Hij richtte samen met Hendrik Molhoek, eigenaar van Hotel Centraal op de Markt, de toeneelvereniging 'Onderling Kunstgenot' op en was een goede tenor in het kerkkoor van de Maria Magdalenakerk. Met de voetbalvereniging Zeelandia had Louis Schneider echter al lang geen bemoeienis meer.

„Over het voetbalverleden van mijn vader weet ik eigenlijk niets”, beken Fred Schneider, zoon van Louis. „Ik voetbalde wel vaak met mijn vader op 'De Weities' in Goes-Oost en hij sloeg geen wedstrijd over op de radio, maar hij heeft nooit gezegd dat hij ooit een club heeft opgericht.” Dat lijkt nu opmerkelijk, maar is in feite niet meer dan logisch, gezien in het beeld van de tijd. Voetbal was rond de eeuwwisseling niet meer dan kinderspel.

Taco van den Velde

Bronnen en literatuur:
A history of the modern world - Palmer, Cotton.
De Lage Landen 1780-1940 - Prof.dr. F.H. Kossman.

Cursus hoofdlijnen van de geschiedenis van Goes - gemeentelijke archiefdienst van Goes.
Voetbalalmanak, 1898-1899, 1899-1900, 1900-1901, 1901-1902, 1906-1907 - uitgave van de Nederlandsche Voetbalbond.
Encyclopaedia of Football in Holland since 1888, Part 1. 1888/89 - 1914/15 - Frank van den Broek, Frans van den Nieuwenhof, Jan Schoenmakers.
Archief Rijks HBS Goes, rijksarchief Zeeland.
Fred Schneider (Amstelveen).
Archief M. J. de Kok.
A.M.C. de Jonge Mulock Houwer (Aerdenhout).
A. Mulock Houwer (Den Haag).